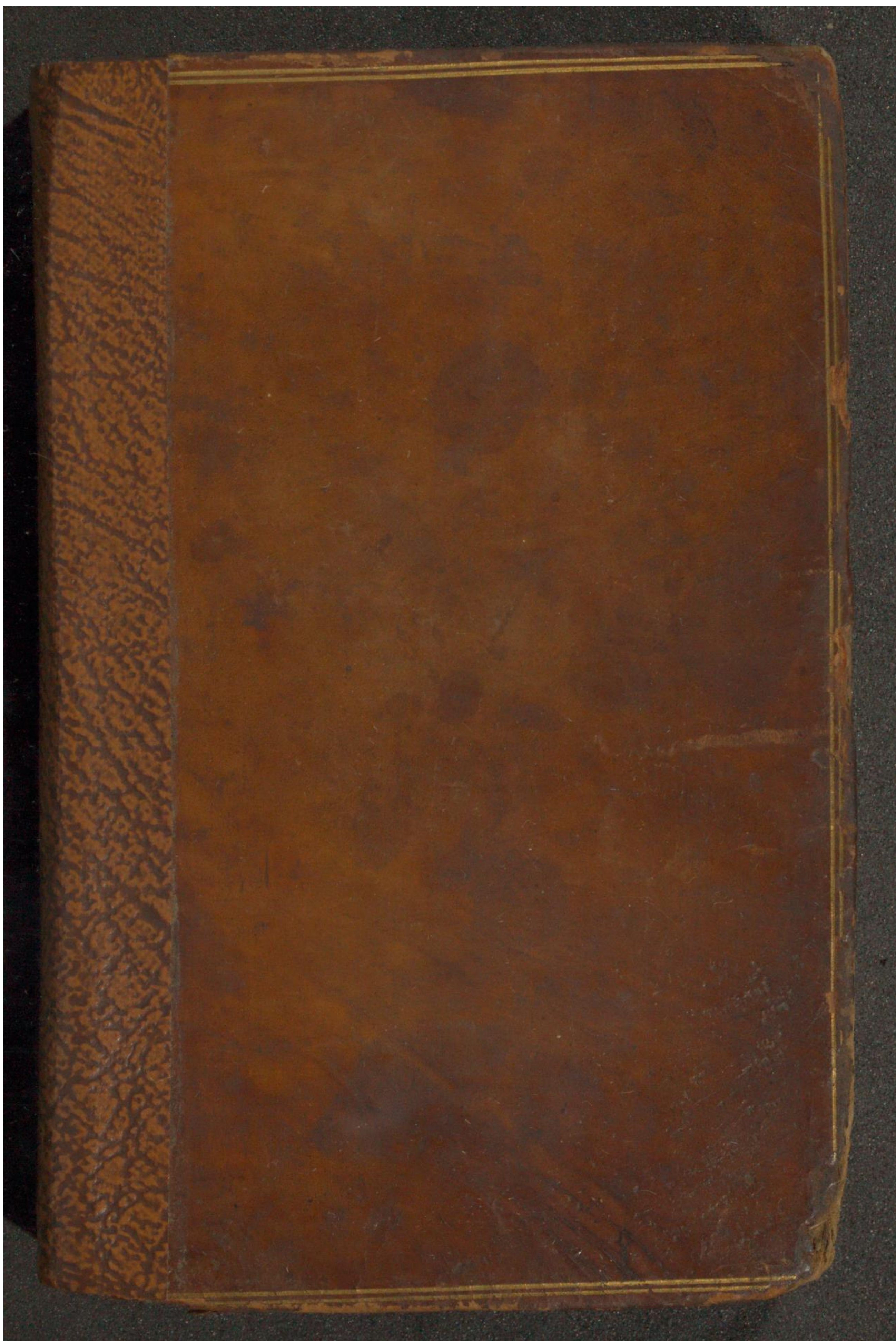
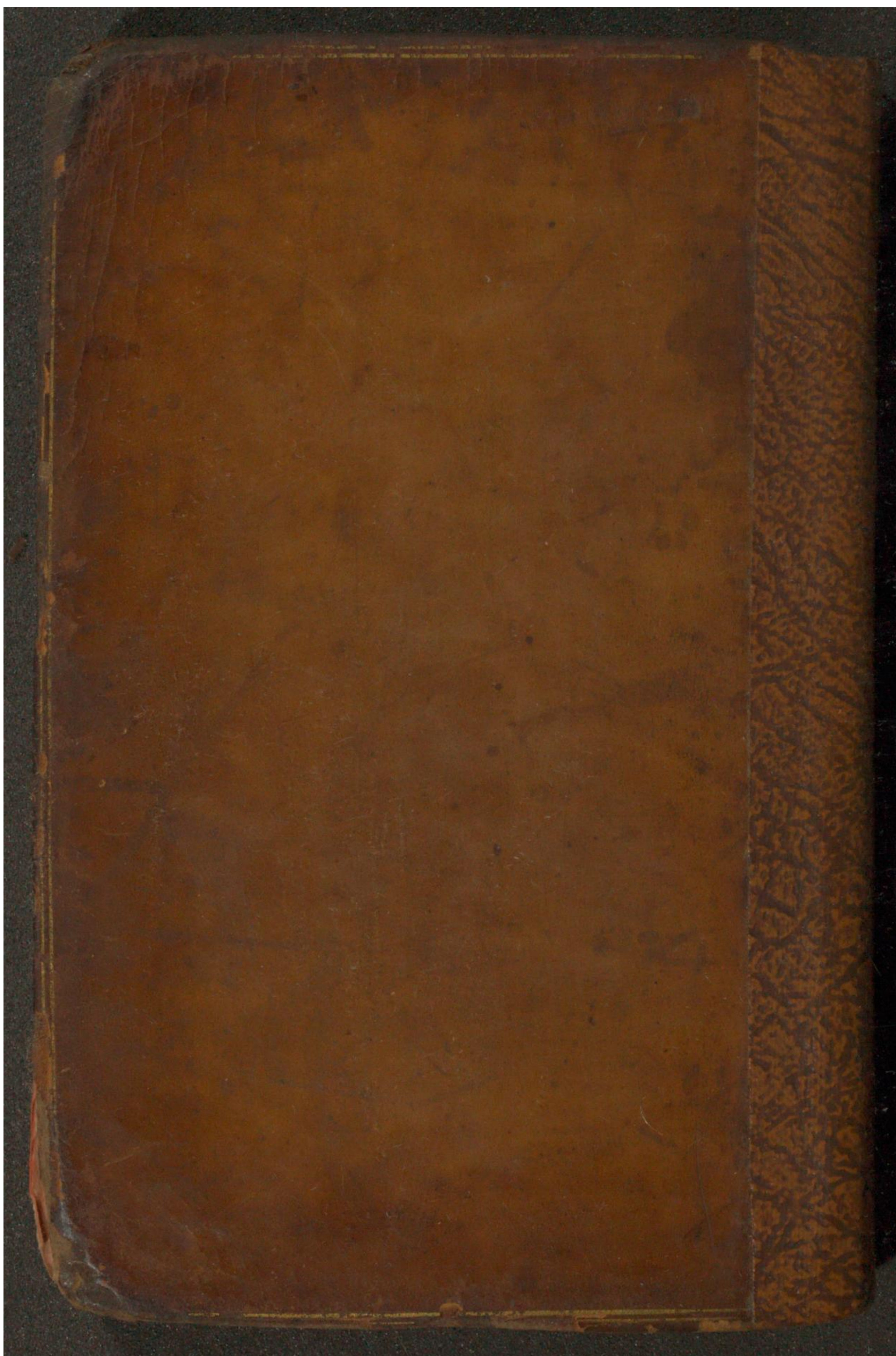

Artis Memoriæ,

Seu potiùs Reminiſcentiæ,

PARS SECVNDA:

QVA EA, QVÆ HACTENVS DE MEMORIA, TAM NATVRALI IVVANDA, QVAM ARTIFICIOSA ACquirenda, à doctiſſimis quidem viris, nimis tamen obſcurè, atque inuolutè fuerunt pertractata: nunc in gratiam ſtudioſæ iuuentutis,

PER QVAESTIONES SEV EROTEMATA tam clarè & perſpicuè enucleantur: vt porrò etiam ipſis pueris maximo poſsint eſſe vſui.

Authore,

IOH. SP. HERD.

FRANCOFVRTI: Excudebat Ioannes Spieſſius

M. DCIV.

QVÆSTIONES DE ARTE MEMORIÆ.

Quid est Memoria?

Est comprehensio eorum, quæ præterierũt, quorũ adhuc aliquid præsens sensu detinetur. Vel: Est retentio & possessio atque conseruatio eorum, quæ mens nostra percepit. Vel: Est quoddam naturæ munus, quo omnis disciplina cõstat & augetur. Vel: Est omnium scientiarum reseruaculum & custos. Hinc à Quintiliano thesaurus eloquentiæ appellatur. Definitio memoriæ.

Quotuplex est Memoria? Diuisio Memoriæ.

Duplex: Naturalis & Artificiosa.

Quid est memoria naturalis?

Est quæ animis nostris insita est, & simul cum cogitatione nata, sine artis introductione. Hanc Quintilianus in Memoria Naturalis quid?

„ pueris laudat. Sic enim ait: *Præcipuum*
„ *ingenij signum in pueris memoria est.*

Eius duplex est virtus, scilicet facilè percipere, & fideliter continere.

Potestne naturalis memoria esse perfecta?

Nemo mortalium eam vnquã habuit, aut habebit perfectam. Quantò enim naturalis memoria est hebetior, tãtò ad artificiosam imbecillior. Contrà, quantò naturalis est vegetior, tantò ad artificiosam expeditior. Quemadmodũ enim ex natura primùm mediocriter pingentes, arte percepta, euadunt egregij pictores: ita qui naturali pollent memoria arte percepta, mirabilem consequuntur memorandi virtutem. Ait enim Cicero: *Memoria non solùm à natura proficiscitur, sed etiam habet plurimum artis, & industriæ.* Et rursus: *Simonides inuenisse fertur, ordinem esse maximè, qui memoriæ lumen afferret. Itaque iis, qui hanc partem ingenij exercerent, locos esse capiendos, & ea, quæ memoria tenere velint, effingenda animo atqu*

Cic. Lib. 2. de Orat.

atque in his locis collocanda: sic fore, vt ordinem rerum, locorum ordo seruaret, res autem ipsas rerum effigies notaret, &c.

Quid est memoria artificiosa?

Est quam confirmat inductio quædam, & ratio præceptionis. Vel; est dispositio imaginaria rerum sensibilium in mente, super quas memoria naturalis reflexa commouetur & adjuuatur, vt priùs apprehensa faciliùs, distinctiùs & diutiùs valeat recordari. Memoria artificiosa quid?

Ad quid valet artificiosa memoria?

Ad duplicem retentionem, permanentem scilicet, & transitoriam.

Retentio permanens est, per quam aliquam scientiam ordine traditam, perpetuò memoriæ commendamus.

Retentio transitoria est, per quam Doctor lectionẽ, aut disputationem, concionator concionem, Aduocatus causam suam, ad modicum tempus memoriæ commendat.

Quot accidunt memoriæ?

Corruptio, diminutio & ablatio.

Aliquando enim, corrumpitur me-

moria, aliquãdo diminuitur, aliquando penitus aufertur. Corrumpitur, quando ſcilicet rerum præteritarum obliuiſcimur. Diminuitur, quando accedunt paſſiones, ægritudines, & certi morbi: aufertur, quando vehementer læditur cerebrum, aut eius aliqua pars.

Quis fuit inuentor artificioſæ memoriæ?

Quis memoriæ artificioſæ inuentor. Cic. lib. 2. de Orat.

Simonides. Sic enim ait Cicero, lib. 2. de Orat. *Simonides cùm cœnaret Crannone in Theſſalia, apud Scopam, fortunatum hominem & nobilem, ferunt nunciatum ei, vt prodiret: iuuenes ſtare ad ianuam duos quoſdam, qui eum vocarẽt, ſurrexiſſe illum ipſum, prodiſſe, vidiſſe neminem. Hoc interim ſpacio cõclaue illud, vbi epularetur Scopas, cõcidiſſe: Ea ruina ipſum oppreſſum cum ſuis interiiſſe, quos cùm humare vellent ſui, nec poſſent obtritos internoteſcere vllo modo; dicitur Simonides ex eo quòd meminiſſet, quo eorum loco quiſq; cubuiſſet, demonſtrator vniuſcuiuſque ſepeliendi fuiſſe. Hac tùm re admonitus inueniſſe fertur ordinem eſſe maximè, qui memoriæ lucem adferret.*

Qui

Qui fuerunt huius artis memoriæ studiosi?

Memoriæ artificiosæ cultores.

[a] Simonides (vt iam dictum est) hanc artem primus excogitauit, quam cùm Themistocli quidã obtulisset, ille respondit, obliuionis mallem: nam multa memoro quę nollem, obliuisci non possum, quę vellem. [b] Eundem tamen tradunt; huius artis adminiculo intra annum optimè locutum esse Persicè: [c] Mithridatem verò viginti duas linguas calluisse.

[d] Crassum item prædiuitẽ illũ, cùm Asię prępesset, quinq; Gręcorũ linguas sic tenuisse, vt qua quisq; apud eũ lingua postulasset, eâdẽ ius sibi redditum ferret. [e] Cyrus dicitur hoc studio omniũ militũ tenuisse nomina. [f] Seneca testatur, se adiumẽto huius artis, in lectione magistri sui, duo millia vocabulorum memoriæ commẽdasse, quæ lectione finita, eo ordine, quo dicta erant, & retrogrado, memoriter recitauerit. [g] Cyneas missus à Pyrrho legatꝰ ad Roman. postero die nouus homo & senatũ & omnẽ circũfusam plebẽ suis nominib. salutauit. [h] Carneades pluri-

a Cic l 4. Academ. Quæst.
b Plutarchus in vita Themistoclis.
c A. Gellius lib. 17 c. 17. Plin. lib. 25. cap. 2.
d Val. Max. lib. 8, c. 7.
e Fab lib. 10 c. 2 Sabel. l 10 c. 9
f Seneca li. 1. Declam. Muret lib. 3. Var. c. 1.
g Plin lib. 7. cap. 24. Plutarch. in Pyrrho. Solin. c 7. Cic. lib. 1. Tusc. q̃st. Seneca in Prologo declam.
h Cic. li. 3. de Orat.

mùm in hac arte valuit, plurimùm & i Metrodorus, plurimùm & Cicero, qui hac arte nomen suum adeò insigne reddidit, vt à plerisq; viris aurem eloquētiæ flumen sit appellatus, eiusque [k] nomen pro eloquētia in oratorum abierit. Nostro autem seclo consummatissimus fuit in hac arte, clarissimus vir Petrus Rauēnas, vtriusque Iuris Doctor: vt & [l] IohannesIoletus, Theologiæ & Iurispr. D. & ai.

i Plin. Solin. Cic. locis allegatis.

k Sabel. l. 7. c. 7.

l Chr. Wirsung. lib. 1. c. 12. §. 1.

Quis est effectus memoriæ?

Res vetustas, vt Quintilianus ait: ex longo interuallo repetitas, rursus reddere & offerre. *Nonne*, inquit *hæc mira varietas est memoriæ: excidere proxima, inhærere vetera, hesternorum obliuisci, exacta pueritiæ recordatio.*

Fab. Quintil.

Effectus memoriæ quis?

Quis est fructus memoriæ?

Tenere quæ didiceris, quæq; ipse cogitâris; omnes fixas esse in pectore sententias, omnemque descriptum verborum apparatum. Ita audire, vel eū, vnde dicas, vel eum, cui respondendum sit, vt illi non infundere in aures orationem, sed in animo videatur

Fructus memoriæ quis? Verba Ciceronis l. 2. de Oratore.

deantur inſcribere. Itaque ſoli qui memoria vigent. ſciunt, quid & quatenus, & quomodo dicturi ſint, quid cui reſponderint, quid ſuperſit: iidemque multa ex aliis cauſis aliquando à ſe acta, multa ex aliis audita meminerunt. Vidit enim hoc prudenter Simonides, ea maximè animis effingi noſtris, quæ eſſent à ſenſu tradita atque impreſſa. Hæc Cicero.

Diſtantne Intellectus, Ratio, Senſus, Opinio, & Memoria?

Maximè. Intellectus res concipit & apprehendit: Ratio diſcernit: Memoria tenet & conſeruat. Item, ſenſus eſt præſentium, opinio futurorum, Memoria præteritorum.

Quid obſtat memoriæ?

Vſus literarum. Nam *quæ ſcriptis repoſuimus, ea velut cuſtodire deſtinamus, & cum ſecuritate dimittimus,* teſte Quintiliano.

Quibus rebus conſtat artificioſa memoria?

Sicut tabula conſtat cæra & literis: ſic memoria artificioſa conſtat locis (Lib. 3. ad Herenn.)

&imaginibus. Loci ſunt tanquã charta, vel tabula, quibus res inſcribuntur. Imagines ſunt characteres, & ſimilitudines rerum, quas memoriæ cõmendare volumus. Vtimur ergò locis pro cæra, & imaginibus pro literis. Imagines ſicut literæ delentur, loci vt cæra remanent. *Quemadmodum enim, qui literas ſciunt, poſſunt id, quod dictum eſt, ſcribere, & ea, quæ ſcripſerunt, recitare: Ita, qui* μνημονικὰ *didicerunt, poſſunt hac arte, quod audiuerunt, in ſuis locis collocare, & ex iis memoriter pronunciare.* Breuiter, ſicuti locis pro cæra, ſic ſimulachris, hoc eſt, imaginibus pro literis vtimur, teſte Cicerone.

DE LOCIS.

Quotuplicia ſunt loca?

Duplicia: naturalia & arte fabricata: hoc eſt, locorum quædam cõſtituit natura, quædam excogitãtur ingenio.

Quæ ſunt loca naturalia?

Montes, prata, agri, ſyluæ, rupes, valles,

valles, fontes, ſtagna, fluuij, & his ſimilia. His raró vtimur.

Quæ ſunt loca arte fabricata?

Hęc ſunt in triplici differentia: Quędam ſunt loca maxima: vt, monaſteria, collegia, templa, domus. Quædã maiora: vt, cubilia, triclinia, refectoria. Quædam minora: vt, parietes, anguli, feneſtræ, ianuæ.

Quid de locis cœleſtibus ſentiendum?

Quintilian. de Metrodoro ait: Habeat ſibi ſua loca, nos ſimpliciora tradimus. Hic enim Metrodorus habuit 360. loca in duodecim ſignis circuli Zodiaci. Sed vanitas fuit, atque iactatio, circa memoriã ſuam arte potiùs, quam naturâ gloriantis.

Quid autem de locis imaginariis?

Loca imaginaria prohibentur incipientibus. Non enim debemus imaginationem addere imaginationi.

Quid verò de locis triangularibus?

Longa triangularia ſunt inutilia, propter notationem quinti loci.

Quibus

Quibus ergò locis vtendum est?

Locis illustribus, explicatis & modicis interuallis.

Da conditiones locorum.

1. Plures loci esse debent. Vt plures imagines collocare possimus, locis abūdare oportet, ait Cicero: *Qui multa voluerit meminisse, multa sibi loca comparet. Oportet multos comparare locos, vt in multis locis, multas imagines collocemus.*

Lib.3.ad Heren.

2. Loca inter se non sint nimiùm vicina, aut nimium distantia. Vicinitas enim locorum memoriam turbat: nimia distantia promptitudinem memoriæ impedit: Porrò sicut nimia dilatatio, ita nimia compressio nocet. Cauendū igitur, ne nimiùm dilatata, fusa ac vaga, incerta, anceps, & ignara mens fluctuet. Quod ne contingat, oportebit loca, quæ sumpseris egregiè notare, vt perpetuò nobis hærere possint.

3. Loca non sint nimis lucida, neq; nimis obscura, ne tenebris hebetentur, aut nimio splendore memoriam turbent.

4. Loca ſint optimè nota. Notitia locorum neceſſaria eſt: ex memoria enim locorum, dependet imaginum memoria.

5. Loca non ſint nimis alta & ſublimia, ſed vt homines pro imaginibus poſiti, loca tangere poſſint.

6. Loca ſint in parte quieta, quantum fieri poteſt, ſita, vt & re & nomine poſſint imaginum rationi correſpondere.

7. Locorum ſimilitudo vitanda eſt. Sic enim ait Cicero: *Si quis multa intercolumnia ſumpſerit omninò ſimilia, turbabitur ſimilitudine, vt ignoret, quid quoque in loco collocârit.* Accidentalis loco differentia cauſat bonam diſſimilitudinem vnius loci maioris ab alio, vt videri poteſt in duabus ianuis, quæ vel per magnitudinem, vel per colorem, vel per poſitionem differunt.

8. Loca debent eſſe ordinata. Quidam putant in arbitrio eſſe locãtis incipere à dextra vel ſiniſtra. Capnio & Rauennas conſueuerunt locos ordine lo-

ne locatos, à ſiniſtra recenſere ad dexteram.
9. Quintus locus ſignandus eſt, ſitq́; quinarius vnus diſtinctus ab alio: ita vt primo quinario ponatur crux aurea: in ſecundo, manus argentea: in tertio, roſa purpurea: in quarto, lilium, &c. Quintilianus & Cicero quintum quemq; locum notandum commemorant, quod nobis aulas & cubilia intrantibus facilè fiet. Quinti ergò loci minoris ſignatio vtilis eſt. Nam dum quintum locum egregiè ſignabimus, locorum numerum in promptu habebimus.
10. Loca à nobis conſtituta, ter aut quater, in menſe repetãtur, vt eò fortiùs imprimantur. Repetitio enim locorum nullo pretio emi poteſt. Loci debent eſſe nobis præſentiſſimi, quod nullo pacto fieri poteſt, niſi per eorum frequentē & aſſiduam meditationem. Hinc Mantuanus dixit: *Sæpè recordari medicamine fortius omni.*

DE IMAGINIBVS.

Quid sunt imagines?

Sunt notæ & formæ quædam, & similitudines earum rerum, quas meminiſſe volumus.

Quot ſunt diuiſiones imaginum?

Tres.

Quæ eſt prima imaginum diuiſio?

Quædam ſunt firmæ, & admodum idoneæ; vt ſunt res magnæ, incredibiles, inuiſæ, inauditæ, nouæ, raręadmirabiles, habentes ſingularem, vel venuſtatem, vel turpitudinem. Vel quæ ſunt ridiculæ, vel obſcenæ. Quædā ſunt infirmæ & imbecilles, quæ vix excitare memoriam poſſunt; vt ſunt res paruæ, vſitatæ, quotidianæ. Nam iuxta naturam, quantò res animum noſtrum minùs commouerit, tantò citiùs labitur ex memoria. Contrà, quantò fortiùs mouerit, tantò diutiùs & firmiùs memoriæ permanebit impreſſa.

Quæ est secunda imaginum diuisio?

Imagines aliæ sunt rerum, aliæ verborum.

Res sunt duplices: visibiles & invisibiles, corporales & incorporales.

Corporaliũ, aliæ substantiæ, aliæ accidentia. Voces similiter sunt duplices, quædam notæ, quædam ignotæ.

Quæ est tertia diuisio imaginum?

Imaginum, aliæ sunt simplices, vt dictionum, aliæ compositæ, vt sententiarum.

Quæ sunt imagines dictionum?

Quando vna quæque figuratur speciali imagine, vt homo, equus, asinus, suas habent imagines.

Quæ dicuntur imagines sententiarum?

Quãdo rem gestam, aut orationem ex pluribus dictionibus compositam, aut totam sententiam, historiam, fabulam, vel carmen vna imagine, vel pluribus comprehendimus: vt, quælibet plaga Ægypti habet suam imaginem, vel ranas, vel locustas.

Da con-

Da conditiones imaginum?

1. Omnis imago debet esse mirabilis, iucunda, ridicula, crudelis, aut alia insigni passione adfecta. Tales enim imagines plūs mouent memorantem, & fortiùs imprimuntur.

2. Imagines non debent esse ociosæ. Quæ enim exercitio carent, parùm vel nihil mouent.

3. Imagines debent esse propriæ, vt rem memorandā repræsentent. Hinc dissimilitudo imaginum vitanda est.

4. Multæ imagines non debent esse in vno eodemquè loco. Generant enim confusionem. Multæ tamen imagines vnam rem significantes, possunt poni in vno loco: vt, pro bello, plures homines bellantes.

5. Imagines inuentæ sunt propter res memorandas, sicut loca propter ordinem.

6. Imagines debent sæpiùs repeti, vt eò firmiùs imprimantur. Debilitas enim impressionis impedit memoriā.

7. Cum ad quinarium perueneris,

repete in eo locata. Et cùm ad denarium perueneris, ambos quinarios repete, vt suprà dictum est de locis.

8. Si materia locata ampliùs vti nolueris, omnes imagines locatas dele. Non repetitæ enim delentur & pereunt. Tantùm de locis & imaginibus.

DE PRAXI ARTIS MEMORIÆ.

Quo pacto locanda est materia memoranda?

Omnis dictio, vel materia memoranda locetur,

aut per { Similitudinem, Comparationem, Figmentum, Inscriptionem, Colligantiam.

Sic enim scribit Quintilianus: *Opus est locis, quæ vel finguntur, vel sumuntur imaginibus, vel simulachris, quæ vtique fingenda sunt.*

E

Et rursus: *Sensus non eandem imaginem quàm res habent, cùm alterum fingendum sit.* Et rursus: *Quædam nullis simulachris significari possunt: vt, certè, coniunctiones, &c.*

Generalis partitio dictionum.

Omnis dictio aut est
- Ignota: hęc locatur, vel per figmentũ, vel inscriptionẽ.
- Nota: aut res est
  - Inuisibilis: hæc locatur, per figmentum, aliquando per inscriptionem, aut per comparationem, vt iustitia.
  - visibilis quæ vel est
    - Accidens: hæc locatur per suum subiectum principalius, vt albedo per niuem, lilium, cretam: nigredo, per coruum, carbonem, &c.
    - Substãtia, & ea vel
      - Inanimata, vt lapis, securis: hæc locatur, per personam agẽtem aliquid cum tali re.
      - anima ta, quę vel est nomẽ
        - commune: hoc locatur per personã notam
        - Propriũ: sic locatur Petrus cũ clauibus, Paulus cũ gladio, Ioãnes cum calice.

Quomodo locatur dictio per similitudinem.

Cùm pro ea imaginem, siue idolum in certo loco constituimus. Sic enim ait Quintilianus: *Non est vtile, quò fa-cilius hæreant, aliquas apponere notas, qua-rum recordatio excitet memoriam.* Nemo enim ferè tam infelix, vt quod cuique loco signum destinauerit, nesciat, vt, si erit tardus ad hoc, eo quoq; adhuc re-medio vtatur, vt ipsæ excitent notæ. Hinc est ex illa arte non inutile atten-dere signa ad eos, qui exciderunt, sen-sus, vtpote ancoram, si de nauigatione dicendum est, spiculum, si de prælio. Multum enim signa faciunt, & ex alio memoria venit alia, vt cùm translatus annulus vel alligatus, cõmoneat nos cur id fecerimus. Hæc magis adhuc astringunt, quoniam memoriam ab a-liquo simili transferunt ad id, quod continendum est, vt in nominibus si Fabius fortè sit tenendus, referamus ad illum Cunctatorem, qui excidere non potest, aut ad aliquem amicum qui idem vocatur Fabius.

Quotu

Quotuplex est ſimilitudo?

Duplex: Rerum & verborum.

Rerum ſimilitudines exprimuntur, cùm ſummatim ipſorum negotiorum imagines comparamus.

Verborum ſimilitudines cōſtituuntur, cùm vniuſcuiuſq; nominis & vocabuli memoria imagine notatur. Rei totius memoriā ſæpè vnâ notâ & imagine ſimpliciter cōprehendimus. Cū autem verborum ſimilitudines imaginibus exprimere ſolemus, plus negotij ſuſcipiemus, & magis negotiū noſtrum exercebimus. Facilior eſt rerum imaginatio, verborū autē difficilior. Oportebit igitur in hac ſecunda memoria naturalē crebrò exſuſcitare, vt vocabulis poſitis, ipſi nobiſcum tranſeamus bis aut ter eundem verſum, ſeu vocabulorum ordinem: deinde cum imaginib. verba exprimam⁹. Hoc modo naturæ ſuppeditabitur doctrina.

Quales debent eſſe ſimilitudines?

Sint ſimilitudines multùm nobis cognitæ, & aliquid agentes, cum inſi-

gni quadam nota, vel pulchritudinis, vel turpitudinis, aut certè ridiculi cuiusdam. Ad eas constituendas plurimùm iuuare solent, quæ sequuntur.

1. Effectio corporum.

Vt cùm senem facimus tremulum, incuruum, labiis demissis, canum, silicernium.

2. Notatio affectuum.

Vt cùm dicimus, lupum voracem, lepores timidos. Sic, læta iuuentus, tristis senectus, prodiga adolescentia, auaræ mulieres, liberales viri, pallida fames, & huiusmodi multa.

3. Etymologia.

Vt, Philippus, amator equorum, Iacob, supplanator.

4. Onomatopæja.

Quando sumitur cognitio verbi, à sono vocis: vt, Taratantara, hinnitus equi, mugitus boum, rugitus leonum, bombitus apum, & huiusmodi.

5. Re-

5. Rerum effectus.

Cum cuilibet mensi officia sua assignamus, cuilibet diei suum Planetam, vel hebdomadæ exercitium.

DE COMPARATIONE.

Qomodo locatur dictio per comparationem?

Cùm pro ea locamus imaginem, propter aliquam habitudinem, quam habent ad inuicem.

Quoties fit hæc locatio?

Multis modis, vt patet his versibus:

Causa, vel oppositum, simul instrumenta, vel actus
Consimilis facient te meminisse rei.

Sic: *Sydus Veneris* dicimus esse causam *fœlicitatis*. *Panis* ducit nos in cognitionem *pistoris*, *calceus sutoris*: *nigrum* ducit nos in cognitionem *albi*: *pius* in memoriam *impÿ*. Opposita enim iuxta se posita magis lucent. Sic, *calamus* ducit nos in memoriam *scriptoris*, *rastrum* in memoriã *agricolæ*, *arare* in memoriã *rustici*, *docere* in memoriã *eruditi*.

DE FIGMENTO.

Quo pacto locatur dictio per figmentum?

Cùm rei memorandæ nec ſimilitudinem propriam, nec cōparationem conuenientem habere poſſumus, ad vocalē ſimilitudinē nos conuertimus.

Quoties fit hæc locatio?

Trifariam.

1. Primò, quando pro dictione ignota, ſignificante rem inuiſibilem, locatur dictio nota, ſignificans rem viſibilem, quæ ſimilis eſt in voce huic, pro qua ponitur: vt, quando pro præpoſitione *palàm*, locamus *palam* inſtrumētum. Pro aduerbio, *herclè*, *Herculē*. Pro verbo *cano*, *canem*. Pro aduerbio, *cras*, *coruum* crocitantem.

2. Secundò, quādo pro literis ſyllabæ, aut ſyllabarum, locātur imagines nominum ab iſtis literis incipiētium: vt, pro coniunctione copulatiua, *&*, pono *Euſebium* & *Thomam*, aliquid agentes. Pro verbo, *amo*, *Antonium voluentem Molam*. Pro verbo: *do*, *Dauidem* dantem

tem mihi donum. Pro verbo *emo Eusebium* adferentem *Monetam* falſam.

Tertiò, quãdo pro literis alphabeti, 3.
locantur imagines viuæ, nobis notæ, vel nominum communium, vel propriorum. De communibus.

Vt, pro *A, Aſinus*: pro *B, Bos*: pro *C, Ceruus*: *D, dama*: *E, equus*: *F. formicarum multitudo*: *H, hircus*: *L, lupus*: V, *vrſus*.

De Propriis.

Pro *A, Antonius. B, Benedictus*: *C, Chryſoſtomus*: *D, Daniel*: *E, Erhardus*: *F, Franciſcus*: *G, Gregorius*: *H, Hugo*: *I, Iohannes*: *L, Laurentius*: *M, Matthias*: *N, Nicolaus*: *O, Othomarus*: *P, Petrus*: *Q, Quintinus*: *R, Rochus*: *S, Stephanus*: *T, Titus*: *V*. V*incentius*. Ravennas, pro literis formoſiſſimas puellas ponere ſolebat. Ait enim hoc ipſum multùm incitare memoriam. Sic enim inquit: *Mihi crede, ſi pro imaginibus puellas pulcherrimas poſuero, faciliùs & pulchriùs recito, quæ locis mandaui.* Et rurſus: *Si citò meminiſſe cupis, virgines pulcherrimas colloca. Memoria enim collocatione puellarum mirabiliter cõmouetur.*

DE INSCRIPTIONE.

Quo pacto locatur dictio per inscriptionem?

Cùm rei memorandæ, nec similitudinem propriam, nec vocalem, nec comparationem conuenientem habere possumus, per literas tamen eandem designamus. Sic plures huic arti literas reales adiungunt, quæ multũm valent imaginibus appensæ, seu tanquam notę inustæ. Sic per instrumentorum similitudinem, literarum imagines finxerunt, *A, circinum extensum. B, ferrum ignarium. C, cornu. D, caput tauri. E, semirotulam. F, gladium. G, testudinem. I, turrim. L, normam. M, tripodem. O, nolam. P, pedum episcopi, &c.* Sic alij quoque numerorum imagines finxerunt, 1. 2. 3. 4. 5. 6.

DE COLLIGANTIA, SIVE CATENA.

Quotuplex est colligantia?

Duplex: Naturalis & Artificialis.

Quæ

Quæ eſt colligantia naturalis?

Colligantia naturalis eſt, qua facilè de vno in aliud mouemur, propter ordinem vnius ad aliud. Sic ordo elementorum, ſi rectè ponitur: vt, terra, aqua, aër, ignis, facilè reminiſcitur. Sic plurimùm iuuat memoriam, ordo in Grammatica, Dialectica, Rethorica, & aliis diſciplinis.

Quid eſt colligantia artificialis?

Artificialis colligantia eſt, quando ſecundùm noſtram conſiderationem, vel imaginationem, vna imago ſe exercet cum alia. Huius enim artis peculiare officium eſt, vt excitet, & moueat memoriam. Quare ſi res aliqua per ſe non mouetur, ponatur in manum alicuius motoris: vt ſic ex motu illo naturalis memoria commoueatur: vt ſi velis habere memoriam horum nominum: *Petrus, flagellum, canis, ſus, aqua, vermis, arena*, fac talem colligantiam, & imaginationem, vt *Petrus flagello canem percutiat, canis verò verbere commotus, ſuem mordeat. Sus verò*

eua-

euadere cupiens, vas aquæ vertat, in cuius fundo vermes procreati, qui tegãtur arena.

Ad quid valet hæc colligantia?

Vt ſine cunctatione ac mora recenſere valeamus. Sic enim ait Quintilianus: *At quamlibet multa ſint, quorum meminiſſe oporteat, fiunt ſingula connexa quodam choro, ne errent, coniungentes prioribus ſequentia, ſolo ediſcendi labore.*

Quid verò ſentiendum de locatione, quæ per caſus fit?

Rauennas ait: ſe in corpore humano caſuum imagines inueniſſe. Nempe, vt *caput ſit Nominatiuus: manus dextra, Genitiuus: manus ſiniſtra, Datiuus: pes dexter, Accuſatiuus: pes ſiniſter, Vocatiuus: pectus, Ablatiuus.* Præterea pro *numero ſingulari* poſuit idem, *puellam nudam,* pro *plurali* verò, *egregiè ornatam.* Sed hęc videntur multis curioſa, & parùm commoda.

DE LOCATIONE QVADRVPLICI.

I. De hiſtoriarum locatione.

Quo-

Quomodo locandæ ſunt hiſtoriæ?

Qni cupit locare hiſtorias, caueat ne ſingula verba locet, hoc enim magis difficile eſt, quàm vtile. Sic enim Quintilianus: *quomodo poterunt copulata fluere, ſi propter ſingula verba ad ſingulas formas reſpiciendum erit. Si longior complectenda memoriâ fuerit oratio, proderit per partes ediſcere.* Et hæ partes non ſint perexiguæ, alioqui nimis multæ erũt, & eam diſtinguent atque concídent. Nec vtique certum imperauerim modum, ſed maximè vt quiſque finiretur locus, niſi fortè tàm ſit numeroſus, vt ipſe quoque diuidi debeat. Dandi ſunt certè termini, vt cõtextum verborum, qui eſt difficilimus, continuet crebra meditatio, partes deinceps ipſas repetitus ordo, coniungat.

Volens igitur Hiſtoriã locare, priùs eam legat, vt ſanè intelligat, deinde cõſideret principalia membra, in quibus tota vis hiſtoriæ conſiſtit, eaque in tot partes diuidat, quot opus & commodum fuerit, & quamlibet partem

ſententiæ, per vnam imaginem locet. Si fortè occurrerit Rethoricum aliquod ſchema, aut aliud quid egregiũ & notatu dignum, poterit & illud ſuis imaginibus collocare. Collocata verò bis aut ter ſecum repetat, donec animo infigantur. Cicero enim ait: *In omni diſciplina infirma eſt artis præceptio, ſine ſumma aſſiduitate exercitationis, tum verò in* μνημονικοῖς *minimum valet doctrina, niſi induſtria, ſtudio, labore, diligentia comprobetur.*

Lib.3.ad Heren.

2. DE ORATIONVM SIVE CONCIONVM LOCATIONE.

Quomodo locanda eſt oratio, ſiue concio, quam quis ex alio auditurus eſt?

Cùm retinere volumus ea, quæ per alium audimus proferri, plures incidunt difficultates. Nam ſi is qui loquitur, boni oratoris ordinem in dicendo ſeruauerit, facilè poterimus audita memoriæ commendare, ſi verò fluctuans in dicendo, ex principio orationis

tionis inciderit in finem, & rursus ex fine in medium, deinde rursus in principium, sic nempe difficile erit nobis, audita seruare.

Cùm itaque audimus benè narrantem, oportet tota mentis intentione omnes orationis partes, cohærentias & distinctiones notare: quod faciemus, si in principio totum animum applicuerimus, vt audiamus, per quid sumat exordium, quid deinde narret, si qd partiatur, quib. & quot deinde vtatur rationibus, argumentis, exẽplis, cõfutationib. deinde quomodo peroret. Hæc omnia oportet certis locis & imaginibus collocare, vt eò firmiùs retineantur, tandem oratione vel concione finita, debent hęc omnia bis vel ter transcurri & repeti, donec animo benè insideant.

Quomodo locanda est oratio vel concio, quam quis dicturus est?

Declamaturus, primùm legat orationem aut concionem, vt sanè intelli-

telligat, deinde diuidat eam, in aliquot articulos siue partes, & si opus fuerit, subdiuidat quamlibet partem. Sicut enim confusa vnio multorum est causa erroris & obliuionis, ita ordinata diuisio est mater intelligentię, & conseruatrix memoriæ. Quintilianus ait: *In iis, quæ scripsimus, complectendis, & in iis quæ cogitamus, continendis, multùm valent diuisio & compositio.* Nam qui rectè diuiserit, nunquam poterit in rerum ordine errare: sic etiam quæ bene composita erunt, memoriam seria sua ducent. Nam sicut faciliùs versus ediscimus, quàm prosam orationē, ita prosam vinctā faciliùs, quàm dissolutam. His omnibus ritè peractis, tribuat cuilibet parti suam imaginem, & in certa loca collocet, collocata bis térve secum repetat, donec animo tenaciùs hæreant.

Si autoritas aliqua, vtpote Augustini, Ambrosij, vel alterius alleganda est, poteris pro autore locare amicū, huius nominis tibi notum, & dicto autoris tri-

ris tribuere imaginem, quæ ſenſum dicti repræſentet.

Quantitatem verò libri, diſtinctionis, quæſtionis aut capitis, imagines rerum, numerorum formas habentes, demonſtrabunt: vt, *figura baculi oſtendit vnitatem. 1. anſeris. 2. ſerpentis. 3. zonæ retortæ. 4. figura baculi ſilicernij. 5. teſtudinis. 6. ligni. 7. ſerti retorti. 8. clauæ. 9. figura baculi Iacobi, cum concha oſtendit decem. 10. cornu venatoris, centum. C. Corona Imperatoris, mille. M.*

DE ARGVMENTORVM LOCATIONE.

Quo pacto locantur argumenta?

Argumentationis potiſſima ſpecies eſt ſyllogiſmus. Syllogiſmi igitur locatione bene cognita, facilè quamlibet ſpeciem argumentationis locare poterimus. Quando autem Syllogiſmus conſtituitur ex trib. propoſitionibus, maiore videlicet, minore & concluſione, quidam ſyllogiſticum argumẽtum ſic locandũ putant, vt maior pro-

poſitio in dextra, minor in pectore, & concluſio in ſiniſtra manu locetur. Alij quia vident, in argumentorũ memoria requiri promptitudinem, ſuperuacaneum putant, pro qualibet dictione propriam imaginem locare. Aiunt igitur ſufficere memoriam medij: cuius rationem adfert Ariſtoteles: *Medium*, inquit, *eſt tota vis & virtus Syllogiſmi*. Exempli gratia: Quicquid peperit habet lac: mulier peperit, ergò, mulier habet lac. Hîc pro imagine totius Syllogiſmi, poteris ponere mulierem lactantem puerum.

4. DE CARMINVM LOCATIONE.

Quomodo locantur Carmina?

Carmina, verſus, metra, duabus viis poſſunt memoriæ commendari.

Primò via repetitionis. Quia enim Carmina per ſe memoriam adiuuant, notata prima dictione, facilè memoria poſſunt comprehendi. Et ſi adhuc difficultas apparuerit, poſſunt addi ſimilitudines dictionum harum.

Se-

Secundò, via ſententiæ, vt ſcilicet notetur ſententia carminis, & pro illa imago ſuo loco collocetur. Deinde accedat frequens repetitio, tum ars multùm iuuabit naturam. *Carmina enim ex ſui natura facilia ſunt memoratu*, vt ait Quintilianus. Verſus:

Metra iuuant animos: comprendunt plurima paucis,
Et bene commemorant: ſunt hæc tria grata legenti.

DE NOCVMENTIS ET ADIVMENTIS MEMORIÆ.

Quot accidunt memoriæ?

Tria: Corruptio, Diminutio & Ablatio. Aliquando enim corrumpitur memoria, aliquando diminuitur, aliquando penitus aufertur. Corrumpitur, quando ſpecies rerum præteritarum obliuiſcimur. Diminuitur, quando accedunt paſſiones, ægritudines, certi morbi, & alia nocumenta. Aufertur, quando cerebrum, aut aliqua eius pars vehementer læditur.

Quæ sunt ergò nocumenta illa memoriæ?

Omnes qualitates primæ, quę sunt inflatiuæ, nocent: præsertim verò comestio vaporosorum, vt est, sinapi, allium, cæpe, caules frigidæ & albæ. Nimia fructuum frigidorum comestio, acetosa multa nocent: nimius cibus & potus: præsertim ante somnum: somnus statim à prandio vel cœna: dormire in calceamentis, nimius furor, ira, tristitia, & alij affectus animi plurimùm nocent.

DE ADIVMENTIS ET SVBSIDIIS MEMORIÆ.

Quibus rebus adiuuatur memoria?

Multis: scilicet, natura, arte, vsu, ordine, vacatione, quiete & bona diæta.

Quomodo adiuuatur natura?

Bona enim complexio iuuat memoriā. Hinc sanguinei sunt bene memoratiui, melancholici non ita. Sic pueri, ægroti, senes, timidi, & ebrij quoque sunt malè memoratiui. Porrò q prorsus carent naturali memoria & ingenio,

nio, frustra in hac arte sudant.

Segnes verò & desidiosi, quamuis illustri pollent ingenio, & sat citò huius artis fundamenta concipiant, cùm tamen primo atq; altero die non possunt esse magistri, mox è gremio librū proiiciunt, atq; omnia contemnunt.

Quomodo arte?

Cupiens huius artis habitum adipisci, curet inprimis, vt plurimos habeat locos electos, & arti accommodatos: deinde sumat imagines suo proposito conuenientes, nec prorsus consuetas, quia ea quæ sunt inconsueta, magis miramur, & tenaciùs hærent. His ritè collocatis, sese exerceat quotidiè. Quintilianus ait: *Argumentum est, subesse artem aliquam, iuuariq; ratione naturam, cùm docti idem facere, illud indocti, & inexercitati non possumus.*

Quomodo adiuuatur memoria, vsu & exercitio?

Vsus & ars docuit, quod sapit omnis homo. Repetitio quoq; locorum & imaginum, imò lectionum ipsarum valdè

vtilis eſt, Horatius: *Lectio lecta placet, decies repetita placebit.* Et Quintilianus: *Aut ſi quis vnam maximamque à me artem memoriæ quærat, exercitatio eſt & labor, multa ediſcere, multa cogitare.* Etſi fieri poſſit quotidiè potiſſimum eſt.

Nil æquè vel augetur cura, vel negligentia intercidit. Quare & pueri ſtatim, vt præcepi, plurima ediſcant, & quæcunque ętas operam iuuandæ ſtudio memoriæ dabit, deuoret initiò tædium illud, & ſcripta & lecta ſępiùs reuoluendi, & quaſi eundem cibum remandendi. Quod ipſum hoc fiet quã leuius, ſi pauca primũ, & quæ tædium non adferant, cœperimus ediſcere, tum quotidie adiicere ſingulos verſus, quorum acceſſio labori ſenſum ineſſe, menti non adferat, in ſummam ad infinitum vſque perueniat.

Quomodo ordine?

Ordo enim plurimum lucis adfert memorię, & ordinata facilè ſunt reminiſcibilia. Hinc Ariſtoteles ait: *Sicut duo ſunt impedimenta, quæ naturalem memoriam*

riam impediunt, scilicet ordinis confusio, & impressionis debilitas, ita duo sunt iuuamẽta memoriæ naturalis, scilicet positio locorum & imaginum sub certo ordine, & frequens meditatio.

Vacatione verò & quiete quomodo?

Anima sedendo & quiescendo fit prudens, nota est sententia. Memoria enim vehementer distrahitur, per continuã externarum rerum occupationem.

Sed quæ tandem est bona illa diæta?

Quæ constat interuallis studiorum, Carentia affectuum, Conuersatione & Victu: & primùm quidem:

Studiorum interuallis.

Quia danda sunt ingeniis interualla, & vt Quintilianus ait: *Danda est omnibus aliqua remissio*: non solùm, quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem, sed quòd studium discendi voluntate, quæ cogi nõ potest, constat. Itaque & virium plus adferũt ad discendum renouati ac recentes, & acriorem animum, qui ferè necessitatibus repugnat.

Hac quoq; non est vtendum in studio quotidiano, sed potissimùm in studiis difficilimis & necessariis, vtpote in disputationibus, in causis forensib. & concionibus. Proinde studium matutinum & antelucanum facilius est, quàm diurnum & vespertinum, propter silentium, & quia animus liber est ab occupationib. externis. Hinc Quintilianus ait: *Mirum dictu est, quantum nox interposita adferat firmitatis, siue quiescit labor ille, cuius sibi ipsa fatigatio obstabat, siue maturatur ac coquitur, seu firmissima eius pars est recordatio, quæ statim referri non poterant, contexuntur postero die, confirmatq; memoriam idem illud tempus, quod esse in causa solet obliuionis.*

Deinde adfectuum carentia.

Adfectus enim, vt sunt curæ, mœror, tristitia, timor, ira & huiusmodi, valdè obscurãt memoriam. Notæ sunt sententiæ poëtarum:

Curæ diminuunt animum.

Mæror & affectus alij, de cardine mentem
Sæpè leuãt: animo sermo venit æger ab ægro.

Cato:

Cato:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum: Obtundunt siquidem curarum pondera sensus.

Pòst conuersatione.

Seneca inquit: *cùm his versare, qui te meliorem facturi sunt: illos admitte quos tu poteris facere meliores.*

Et tandem victu.

Sobrietas enim cibi & potus maximè iuuat memoriã, intemperantia cõtra & ebrietas impediũt. Hinc Quintilan. ait: *Certũ est plurimùm conferre memoriæ bonam valetudinem, digestũ cibum, animum cogitationibus aliis liberum.*

Appendix.

Quando autem memoria principium habet à natura, & perfectionem ab arte, operæpretium est addere ex medicorum scriptis, quę naturalia potissimùm memoriam iuuãt, & memorantem expeditiorem reddunt.

Quæ igitur diæta obseruanda est in arte memoriæ?

Quando corruptio memoriæ est à

causa sicca, tunc valdè vtilis est diæta resumptiua cum suauitate vitę. Quando autem est à causa frigida & humida, habitatio sit in domo clara & pura: vitetur luxuria nimia. In ea enim calor naturalis, & spiritus vitales dissoluuntur, & debilitatur cerebrum.

Quotuplicia sunt adiumenta memoriæ?

Duplicia. Simplicia & Composita.

Quæ sunt simplicia?

Vsus fructuum stipticorum, assatorum: auellanarum, castanearum, præsertim post comestionem. Aues & cerebella auium maximè conueniunt, moderatum exercitium ante prandium & cœnam: Expulsio superfluitatum, per loca consueta & debita, gaudium temperatum.

Lotio pedum cum decoctione fœniculi, melissæ, foliorum lauri & camemilli. Lotio capitis semel in hebdomada cum lixiuio, in quo temperentur flores camemilli. Item saluia, melissa, serpillum, Betonica, &c.

Conuenit etiam vsus Coriandri prę-

parati, Zinziberis conditi, maſticatio maſticis cum zinzibere, poſt eſum, etiam ieiuno ſtomacho. Conuenit quoque maſticatio piretri, thuris albi puſſulæ, mirobolani cõditi, & ferè omnes ſpecies mirobolanorum.

Similiter omnia ingredientia confectionis anacardinæ, & quæ ordinariè ſequuntur in recepto ſequẽti, poſſunt ſimpliciter & compoſitè ſumi ad confortandam & recuperandam memoriam.

Quæ ſunt compoſita;

Ea ſunt duplicia. Alia euacuatiua, alia confortatiua.

Quæ ſunt euacuatiua?

Pillulæ 5. ſpecierum mirobolanorũ.
Pillulæ de hiera picra Galeni.
Pillulæ de hiera Rufini.
Confectio Theodoric.
Pillulæ Arabicæ.
Pillulæ ſine quibus eſſe nolo.

Hæc omnia, quodlibet ſecundum ſuam doſim euacuanda ſuperflua conuenit, & proſunt capiti, & memoriæ, viſui & auditui.

Quæ

Quæ sunt confortatiua?

Confectio Anacardina.
Dia Cimini.
Diatrion piperon Dianthos.

Sequens medicina (vt Doctores aiunt) valet & conuenit capiti & cerebro, virtuti animali, sensus quoq; corroborat, & memoriam confirmat, & bonã digestionem operatur, facit hominem subtilia & alta speculari. Cum bono regimine & perfecta diæta, &c.

Puluis vtilis.

Recipe Foliorum Ambrosianæ.
Maioranæ.
Saluiæ.
Betonicæ.
Melissæ.

Ana ℥.ij. Baccarũ lauri, seminis Peonię, seminis Melissę, ana drachmas tres, seminis ozimi, sisami, ana drachmam vnam, zeduariæ, cimini pręparati, ana ʒ.ij. cubebæ, nucis muscati, Maceros, Chariophyli trium granorũ Piperis, Cardamomi, ana drachmã vnam, zinziberis albi liquiritiæ raso, ana vnciam semis,

ſemis, Mirobolanorum, citrinorum Indorũ, anadrachmas tres, Thurismaſticis ana drachmam ſemis, Coriandri pręparati vnciam ſemis, pulueriſanda pulueriſentur, miſce ſaccari albi libram vnam.

De iſto puluere Electuarium fiat, vt ſequitur.

Recipe iſtius pulueris vncias duas, addendo Corticis citri conditi vel exiccati, vnciam vnã: Conſeruæ anthos vnciam ſemis, Carnium cethoniorum paſſularum, ana vncias duas, ſaccari candidi vncias quatuor, liquefac ſaccarum cum aqua Meliſſæ, & fiat electuarium cum Sirupo, de zinzibero condito, obſeruetur in fictili.

Notandum in diminutione memoriæ, & ad recuperandum eam, valent & conueniunt omnia, quæ in litargia proſunt: Teſtimonio Auicennæ, & diui Ioannis Meſuæ.

Linimentum, conferens litargiæ, & obliuioni & congelationi.

Recipe, oleorum ſambucini vnciam vnam,

vnam, olei de Been vncias duas, Euphorbij vnciam ſemis, Caſtorij drachmam vnam, fiat linimentum, vngatur cũ eo locus memoriȩ, quondã cõfert.

Medicamen Hali.

Conſeruans memoriam, ſenib. conferens.

Recipe, mellis Anacardini partes duas, Olibani, Ciperi, Acoriana, vncias duas, piperis macropiperis ana vnciam ſemis. Cebulorum Indorum vncias duas, Cimini præparati vnciam vnam, mellis cocti & deſpumati, quantùm ſufficit pro electuario.

Aliud.

Ad reſtaurationem memoriæ, conſeruans & reparans eam, ſecretum Ioannis Meſue.

Recipe, mellis mirobolanorũ chebulorum librã vnam, piperis longi vncias tres & ſemis, teratur piper, & miſceatur cum melle & chebulis, aromaticetur cum Galliæ muſcatæ ʒ. iij. muſt. ʒ. 1. miſce, & ſumatur de eo omni mane in ieiunio, ana drachmas ij. ad

iiij. vel

iiij.vel quinq; drachmas, & non vltra.

Aliud simplex ad idem.

Recipe, puluis melissæ, collectæ in mense Maio, vnciam semis, quolibet mane cum vino albo tepido, vel cum brodio pulli.

Aliud simplex.

Recipe, grana thuris masculi de sero, vel mane tria vel quatuor grana, in vino priùs madefacta.

Aphorismi.

Corpus teneatur mundum à superfluis ventris, adsit beneficium, si nõ naturale, saltẽ artificiale. Abstineat memorans à cibis salitis, fumidis, grossis & difficilis digestionis. Allia, cæpe, & omnia legumina vitet. Vitet quoq; cibos generantes materiam phlegmaticam & viscosam, vt, carnes porcinas, aues aquaticas, & pisces viscosos. Vitẽtur vina fortia, potus grossus, acetosa, coitus nimius & affectus.

Iuuant memoriam, fricatio capitis panno lineo & calido.

Zinziber censitũ, bis in hebdomada ieiuno stomacho sumptum. Con-

Confectio anacardina, ſemel in hebdomada manè ad quantitatem ciceris ſumpta.

Oleum Philoſophorum occipitio inuncto, reparat memoriam.

Bugloſſa quocunque modo ſumatur, valet.

☞ Nil ſalubrius Theriaca, in fouendis conſeruandiſq; membris, viribus, ſpiritibus, atque ingeniis.

Sæpè recordari medicamine fortius omni.

Tantum de memoria.

FINIS.

